

A "KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJA" május 22.-i és 29.-i számában "Impersonal" vezető helyen foglalkozott a román kommunista párt főtítkárnak, Ceausescu-nak a párt fennállása 45. évfordulóján mondott beszédével s e beszéd kapcsán a magyar emigrációra háruló feladatokkal.

"Erdély a mi kötelességünk" című bevezető cikkében "Impersonal" Ceausescu beszédének két leglényesebb tételeit elemezte. Az első szerint Románia a Szovjetunióval szemben fenntartja területi igényét Besszarábiát és Észak-Bukovinát illetően. A második szerint a román kommunista párt főtítkára tagadásba veszi Románia nemzeti jellegét s ezzel elejét kívánja venni az erdélyi kérdés felvetésének. De ha Románia felvetette a területi kérdéseket, akkor a magyarság sem hallgathat tovább Erdélyt illetően. S miután a magyarországi kommunista rendszer ezt nem fogja megtenni, a magyar emigrációra vár a feladat, hogy Erdélynek Magyarországhoz való visszacsatolását a nemzetközi közvélemény és az illetékes nemzetközi tényezők elé vigye.

"Mit mondott a két beszéd" című írásában "Impersonal" vitába száll a NEW YORK TIMES belgrádi tudósítójának, Dávid Bindernek azzal az állításával, hogy Ceausescu beszédét Komócsin Zoltánnak, a magyarországi kommunista párt központi bizottsága tagjának március 23-i beszéde váltotta ki. Komócsin beszédének részletes elemzése alapján "Impersonal" megállapítja, hogy a magyarországi kommunista párt legfeljebb Romániának a kínai kommunista párttal folytatott kacérkodását itéli el, de az erdélyi magyarság védelmezése helyett azt a román kommunista párt kénye-kedvének szolgáltatta ki, amikor az erdélyi magyarság kérdését a román szocialista állam építése érdekében rendelte alá. Ezzel bebizonyosodott, hogy az erdélyi kérdés felvetése kizárólag az emigrációra hárul.

HOGY A BESSZARÁBIAI KÉRDÉS felvetése valóban nem Komócsin beszédének reakciójaként következett be, hanem huzamosabb történelmi fejlődés eredménye, arra többrendbeli bizonyítékaink vannak. De az is kétségtelen, hogy a besszarábiai kérdésnek felvetése szorosan kapcsolódik az erdélyi kérdés alakulásához s kezdettől fogva azt célozta, hogy a Szovjetuniót visszatartsa az erdélyi kérdésnek román érdekeket sértő rendezésétől. Még a kommunista románok is jól emlékeznek ugyanis arra, hogy 1940-ben, amikor a Szovjetunió ultimátummal követelte Romániától Besszarábia és Észak-Bukovina átadását, a szovjet kormány hasonló eljárást javasolt Budapestnek Erdély tekintetében s eleve elismerte Magyarország jogát egész Erdélyre.

Az erdélyi kérdés megoldatlanságát a Szovjetunió később is ismételtelen felhasználta, hogy hol Bukarestre, hol Budapestre gyakoroljon nyomást, hogy hol itt, hol ott csillogtasson meg bizonyos lehetőségeket, hogy így mind Romániát, mind Magyarországot Moszkva hatalmi érdekei szolgálatába kényszerítse. Így Románia kiugrásokkor Moszkva érvénytelennek minősítette a második bécsi döntést, hogy a román hadosztályok bevetését a maga oldalán biztosítsa. Az erdélyi hadműveletek során Észak-Erdélyt mégis hármosan kivette a román közigazgatás joghatásköréből — nem a székelyföldi román vérengzések miatt — hanem azért, hogy megkönnyítse egy Moszkvával kollaboráló magyar kormányzat megszervezését. E kormányzatnak Molotov még arra is ígéretet tett, hogy a béketárgyalás alkalmával bizonyos magyar területi igényeket Romániával szemben támogatni fog. Amikor azonban a magyarországi választások a kommunista párt csufos vereségével véződtek, Molotov Párisban a legmerevebben ellenezte a trianoni magyar-román határ módosítását Magyarország javára. Amikor 1947-48 folyamán végre Magyarországon is a kommunista párt kezébe került a kormányzat s a Titó

HOMONNAY ELEMÉR:

viszály idején e kormányzat Moszkva hü csatlósának bizonyult, a székelyföldi Autonóm Magyar Tartomány megszervezése volt a jutalom. A román kommunista párt csak kényszeredetten tett eleget e kérdésben Moszkva kívánságának s Bukarest eleve gondoskodott arról, hogy ez autonómián belül is a román érdekek legyenek a mértékadók. 1952-ben Anna Pauker és moszkovita csoportja kibukott a román kommunista párt vezetéséből s azt a román érdekeket szem elől nem tévesztő fiatalabb nemzedék vette át. Ez a pártvezetés 1956-ban, a magyar szabadságharc leverése után nyomban élt az alkalommal, hogy most már Moszkva hozzájárulásával fogjon hozzá az erdélyi magyarság felszámolásához.

AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG ÜLDÖZÉSÉBEN UJRAIZMOSODÓ KOMMUNISTA ROMÁN NACIONALIZMUS lépésről-lépésre megkezdte a szláv kulturális túlsúly felszámolását, így a szláv származást hangsúlyozó "romin" elmélet helyét újból a "dákó-román" felfogás foglalta el. Ez az új irányzat már nem volt hajlandó vakon követni Moszkva utasításait, így nem volt hajlandó feladni a maga iparosítási programját, amikor Moszkva a neki kiszolgáltatott államok gazdaságpolitikáját egy egységes, de elsősorban orosz érdekeket szolgáló szervezetbe kívánta összevonni s ez egységes keretben Romániára főleg mezőgazdasági feladatokat kívánt bízni. Különösen kiélesedett e szovjet-román gazdasági térségnek megszervezésére megjelent a moszkvai egyetem gazdasági professzorának Walevnek a terve, mely a román területeket Erdély és Moldva kikapcsolásával Dél-Besszarábiával és Észak-Bulgáriával kívánta egy gazdasági szektorba fogni. A románok e tervben általmi és népi egységük megbontására irányuló orosz törekvést vélték felismerni. ("Viata Economica" — Bukarest, 1964 június). Ily körülmények között a román kommunista kormányzat nem habozott Peking támogatását biztosítani Moszkvával szemben, ami viszont a bukás előtt álló Kruscsevet bizonyos hírforgások szerint arra készítette, hogy Erdély kérdésében ismét a magyar megoldást latolgassa.

A BESSZARÁBIAI ROMÁN IGÉNYEK ELSŐ JELENTKEZÉSE erre az időre esik. Az egyik kanadai lap már 1964 júliusában jelentette, hogy Londonban román részről bizonyos puhatolódzás történt oly irányban, vajjon az angol kormányzat támogatná-e Romániát a besszarábiai igénye felvetésében. A montreali "THE GAZETTE" 1965 április 1-i számában "Romania Eyes Soviet Territory" cikkében arról tudósít, hogy a román kommunista párt a besszarábiai területi igények előkészítéseképpen előbb Karl Marx, majd Engels eddigi ismeretlen, a cári Oroszország imperialista politikáját, nevezetesen Besszarábia bekebelezését és Románia belpolitikájába való beavatkozását elítélő leveleit egy-egy tanulmány keretében közzétette. De nyomban megjegyzi a "THE GAZETTE", hogy a román kommunista kormányzat csak azért készült felvetni a besszarábiai kérdést, hogy ezzel a Szovjetuniót az erdélyi statusquo fenntartására bírja.

Ez a cél készítette a romániai kommunista párt vezetőségét arra is, hogy ez év január 24-én különösen ünnepélyes keretek között emlékezzék meg a moldvai és oláhországi fejedelemségeknek 1859-ben bekövetkezett egyesítéséről Cuza fejedelem vezetése alatt. Hogy a román kommunista pártvezetésnek különleges céljai voltak e 107. évforduló megünneplésével, világosan kiderül abból a tényből, hogy 1959-ben, e történelmi esemény 100. évfordulóján az akadémia emlékülésétől eltekintve némán siklottak át ez évfordulón. A román sajtó közel két héten át ennek az

Besszarábia és Erdély

évfordulónak szentelte hasábjait. Irók, történészek megemlékezései egymást követték. S a hangsúly valamennyiben a cári Oroszország akkori politikájának elítélésén volt. Tudnunk kell ugyanis azt, hogy Oroszország Nagy Péter és Katalin cárnő meghirdette politikai program: "Út Konstantinápoly felé" óta Törökország elleni hadjárataiban a török hűbéruralom alatt álló román fejedelemségeket kénye-kedve szerint átjárónak használta hadseregének a Duna vonalához való felvonultatására, s 1812-ben, a napoleoni hadjáratok során Besszarábiát, a moldvai fejedelemség egy részét bekebelezte Oroszországba. A krimi hadjáratot követő párisi béke a legyőzött Oroszországot arra kötelezte, hogy Besszarábia déli részét adja vissza Moldváának, hogy így a Duna torkolat ellenőrzését kivegyék Oroszország kezéből. Amikor a békeszerződés után román részről megindult a moldvai és oláhországi fejedelemségek egyesítését célzó politikai harc, Oroszország a leghevesebben ellenezte az egyesítést, mert joggal tartott attól, hogy balkáni tervei megvalósításában az egyesült Románia csak nehézségeket fog okozni. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy husz évvel később, az 1877-78-évi orosz-török hadjáratot követően Oroszország újból rátette kezét Dél-Besszarábiára is, holott, Románia e hadjárat során Oroszország szövetségese volt.

AMIG A KOMMUNISTA URALOM ELSŐ TIZ ESZTENDEJÉBEN a román történetírás Oroszországnak e román területeken át vívott háborúit a "felszabadító" hatalom kürdelmeiként jellemezte. 1966 januárjában a román írók és történészek már Oroszországot is a többi imperialista hatalmak közé sorolják s nem riadnak attól sem vissza, hogy e hadjáratok imperialista céljaira rámutassanak. Így Tudor Arghezi író és Traján Langa a kommunista párt lapjában, a "Scinteia" 1966.1.24-i számában, Stefan Stefanescu ugyane lap január 13-i számában, Ion Lancanjan a "Luceafarul" január 22-i számában, Andrea Otetea professor, a román történetírásban érvényesülő orosz befolyás ellen hadakozó történész a "GAZETA LITERARA" január 13-i számában... E visszaemlékezések során a cikkírók élnek az alkalommal, hogy újból rámutassanak e románság "ösi" településterületeire, Dáciára, mint a román nép bölcsőjére (?) s nem csinálják titkot abból sem, hogy a jelenleg Szovjetunió birtokában lévő Besszarábia és Észak-Bukovina is e történelmi román népi területek sorába tartozik.

Besszarábiában és Észak-Bukovinában a Szovjetunió 1940 júniusa, majd három évi megszakítás után 1944 nyara óta pontosan ugyanazt a politikát követi az ottani román lakossággal szemben, mint amilyen politikát követ Bukarest az erdélyi magyarsággal szemben. Ahogy Erdélyben a román kormányzat a magyar népi tömb-felbontására, a magyarságnak a regáti területeken való szétszórására, majd lassu felszívására törekszik, a Szovjetunió is ukrán, orosz betelepítésekkel, a román lakosságnak az ázsiai új mezőgazdasági termelőterületeire való áttelepítésével igyekszik a román lakosság származékárányát csökkenteni, illetve a maga számára szláv többséget biztosítani. Besszarábiát a Szovjetunió a Dnyeszter és Bug közét összefogó "Moldáviai Tanácsköztársasághoz" csatolta mondván azt, hogy a besszarábiai románok szláv származású moldovánok, így a romántól különböző nép, melynek sem kulturális, sem gazdasági érdekösszege sincs a Pruthon teli románokkal. Sőt éveken át a kisinevi rádió ily jellegű adásokat sugárzott maga a romániai Moldva felé is, ami joggal keltette fel a románokban a gyanút, hogy a Szovjetunió további román területek bekebelezésére törekszik. Annyi bizonyos, hogy a Walev-féle tervben Moldva, Bessza-

rábia északi kétharmada, Bukovina, a román-bulgár gazdasági szektortól leválasztva külön egységet képezett.

A BESSZARABIAI KÉRDÉS ezelőtt tíz esztendővel is szerepelt a NEW YORK TIMES hasábjain. Akkor Jack Raymond, a NEW YORK TIMES tudósítója Kisinevből keletkezett két cikkében ismertette a besszarábiai nép életét a szovjet uralom alatt (1956 április 15-16). Jack Raymond már akkor felhívta a nemzetközi közvélemény figyelmét arra a szovjet kitelepítési politikára, mely a kazakasztáni új agrár területekre Besszarábiából kivánt telepeseket toborozni. A NEW YORK TIMES 1956 ápr.-i számában még vezércikket is szentelt e kérdésnek (Bessarabia and Moscow) s Besszarábia annektálását Lengyelország felosztásához és a balti államok bekebelezéséhez hasonló aktusnak minősíti.

"These too were crimes which we cannot forget and which we cannot let Moscow forget" — írta akkor a NEW YORK TIMES. A román emigráció élt is nyomban az alkalommal, hogy Besszarábiára és Észak-Bukovinára fenntartott területi igényét aláhúzza is megindokolja ("Moldavia's History Cited", Al. Bunescu, a Román Nemzeti Bizottság tagja, 1956.5.2).

A román emigráció különben a Kersten-Bizottság kihallgatásai során sem hagyott kétséget afelől, hogy Besszarábia és Észak-Bukovina bekebelezését a szovjet imperializmus nyers hatalmi ténykedésének tekinti s arra a Szovjetunió visszacsorítása után igényt tart (Communist Takeover and Occupation of Rumania, Special Report No. 11 of the Select Committee on Communist Aggression, December 31, 1954).

A román emigráció tehát már kezdettől fogva nem az emberi és népi jogainak biztosítását szorgalmazta a világ nyilvánossága előtt a szovjet elnyomatás alatt élő besszarábiai és észak-bukovinai testvérei számára, hanem e területeknek Romániához való visszacsatolását.

A mai román kommunista rendszer lényegében tehát nem tesz mást, mint átveszi azt a politikát, amelyet a román emigráció 1945 óta töretlenül hirdet.

SAJNOS, A MAGYAR EMIGRÁCIÓ korántsem mutatott ily egyöntetű és határozott álláspontot Erdély kérdésében, mint tette azt a román emigráció Besszarábia és Észak-Bukovina kérdésében. Még ma is, amikor naponta érkeznek riasztó hírek az erdélyi magyarság szétszórásáról, teljes gazdasági és kulturális kifosztásáról, amikor Crankshaw és Bailey cikkei nyomán végre megmozdult az emigrációs magyarság, a nagy erőfeszítés céljai a legminimálisabb emberi és népi jogok biztosítására korlátozódnak, pedig mindenki tisztában van azszal, hogy még a Moszkvával szemben is kiálló kommunista román rendszer a nyugati közvélemény erőltet megnyilatkozásaira nem fogja feladni, vagy lényegesen módosítani Erdély elrománosítására irányuló politikáját. Még ma is akadnak erdélyi politikusok, akik szerint magyar részről revízióról nem szabad beszélni, mert ezzel csak fokozzuk erdélyi testvéreink vállaira nehezedő már amúgyis szinte elviselhetetlen terheket.

Az erdélyi kérdés megoldása nem emberi jogok kérdése, nem kisebbségi jogok kérdése. Az erdélyi kérdés s benne az erdélyi magyarság sorsának kérdése területi kérdés. Ceausescu kiállása Besszarábia kérdésében talán végre rádőbentti az emigrációs magyarságot — beleértve a túlzottan aggodalmaskodókat is — hogy azoknak az egyéneknek és szervezeteknek volt igazuk, akik kezdettől fogva hirdették: Erdélynek helye a Kárpátmedencét összefogó Magyarország keretén belül van, nemcsak az erdélyi magyarság, de Erdély valamennyi nemzetisége, a Kárpátmedence valamennyi népe s Európa békéje és jövője boldogulása érdekében.